

УДК 37.013

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-92-3>

АВТОРСЬКІ ШКОЛИ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Чабан Олена Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет,
mriya2211@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7494-1223

У статті на основі аналізу праць методології, історії та теорії педагогіки представлено огляд авторської школи як педагогічного феномена. Багатоманітність тлумачення окресленого поняття в педагогічній науці вимагає вивчення інноваційного потенціалу авторських шкіл з позиції історизму, що дасть можливість актуалізувати цінний досвід педагогів-новаторів і застосувати його у реформуванні сучасної освітньої парадигми. Системоутворюючим складником кожної авторської школи виступає її розробник, лідер – автор власної педагогічної системи, яка, своєю чергою, становить підґрунтя і реалізується в особливому освітньому середовищі авторської школи. У педагогічній науці авторська школа визначається як експериментальний освітній заклад або оригінальна загальнопедагогічна, дидактична, методична чи виховна система роботи. У статті нами, крім теоретичного матеріалу, здійснено аналіз діяльності відомої сучасної вітчизняної авторської школи Василя Сухомлинського. Він не лише обґрунтував теоретичні основи своєї системи, вибудував концепцію і втілював її у практичній діяльності, з'ясував суб'єкти (учитель, учень, родина), мету (формування всебічно розвиненої особистості), складники (напрями виховання), що ґрунтувалися на гуманістичних основах (принципах окультування потреб дитини; формування культури бажань, почуттів; винайдення для дитини атмосфери «радість буття»; формування почуття власної цінності; створення ситуації успіху; перевага позитивних ідеалів, стимулів і реакцій на поведінку дитини над негативними; співпраця школи, сім'ї, громадськості тощо). Сутністю педагогічної системи Василя Сухомлинського стали гуманізм, ставлення до людини як до особливої особистості, природовідповідність, культуровідповідність, опора на позитивне в дитині, формування ситуації успіху, одухотворення знання, формування радості пізнання нового, розроблення «інтелектуального фону школи» тощо. Проаналізовано сучасні наукові видання, матеріали періодичних видань другої половини ХХ ст. та сучасної педагогічної преси, архівні матеріали.

Ключові слова: авторська школа, інноваційний освітній заклад, експериментальний освітній заклад, освітнє середовище, педагогічна система.

THE AUTHOR SCHOOLS AS AN ENVIRONMENT OF A REALIZATION OF THE INNOVATIVE EDUCATIONAL POTENTIAL

Chaban Olena Viktorivna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool
and Primary Education
Kherson State University
mriya2211@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7494-1223

In the article on the background of the analysis of the methodology works and history, theory of pedagogy it is represented the viewing of an author school as the pedagogical phenomena. The multimanibility of interpretation of the outlined by the notion in the pedagogical science demands the learning of the innovative potential of the author schools from the position of history, which gives the possibility to analyze the value experience of the teachers-leaders and use it in the reforms of the modern educational paradigm. A part of the system creation of each author school is a founder, a leader – an author of own pedagogical system, which, in its turn, creates the basis and is realized in special educational environment of an author school. In the pedagogical science the author school is defined as an experimental educational institution or an original general and pedagogical, didactic, methodical and up-bringing system of work. In the article, we except the theoretical material, it is made an analysis of the modern native author school by Vasyl' Sukhomlynskyi. He doesn't only substantiate the theoretical fundamentals of his system, has constructed the conception and realized it in the practical activity, has defined the subjects (teacher, pupil, family), an aim (forming of the general developed

person), parts (mental, moral, civil, labour, physical, aesthetic, patriotic, idea and political up-bringing), which propped up on the human fundamentals (cultural demands of a child; forming of culture of desires, feelings culture; creation for a child of "life joy"; forming of the feeling of own dignity; creation of success atmosphere; the advantage of positive stimulus and reactions on the behaviour of a child under the negative; interaction of a school, a family, civil activity and others). A centre, an aim of pedagogical system by Vasyly Sukhomlynskyi became a humanity, an attitude to the child as to the unique person, responsibility of the nature, responsibility of the culture, a base on the positive in a child, a creation of the success situation, an eddying of knowledge, formation of joy notion, creation of the "intellectual background of school" and others. It is analyzed the modern scientific issues, materials of periodic issues of the second part of the XX century and modern pedagogical press, archival materials.

Key words: *author school, experimental educational institution, innovative educational institution, pedagogical system, educational environment.*

Вступ

Нині світова педагогічна громадськість усе більше звертає увагу на проблеми виховання молодого покоління, оскільки останні події у світі (криза урбанізації, екологічні катастрофи, пандемія, загострення міжнародних протиріч і конфліктів) продемонстрували зменшення цінності життя Людини, визнання її як особистості, нівелювання її потреб та інтересів. Це підтверджує важливість реформування всіх галузей людської діяльності.

Сучасні трансформації поставили перед школою та освітою багато проблем, що потребують модернізації всієї освітньої парадигми. Ефективні пошуки інновацій передбачають оптимальне врахування європейських тенденцій та традицій, що склалися в історії вітчизняної освіти.

Феноменальними в цьому розумінні видаються напрацювання діячів української педагогічної думки й науки, що нині можуть виступати джерелом модернізаційних процесів. Унікальним є внесок О. Залужного, В. Дурдуківського, С. Мамонтова, С. Русової, Я. Чепіги й багатьох інших, що активно вивчається й презентується зі сторінок педагогічної періодики, монографій, електронних та інших видань.

Однак на особливу увагу заслуговує вивчення досвіду педагогів, які об'єднали у своїй діяльності теоретичні розробки і практику їх застосування в освітньому процесі. В історії української школи найбільш яскравим представником цієї плеяди є класик вітчизняної педагогіки Василь Олександрович Сухомлинський, який з позицій сучасності виступає основоположником авторської школи, методики, системи.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Вивченню інноваційного аспекту педагогічної системи В. Сухомлинського присвячені дослідження багатьох учених. У них переважно акцентується на новаторському характері і широкому діапазоні складників авторської школи. Особливий інтерес являють наукові роботи М. Богуславського,

О. Савченко, О. Сухомлинської, В. Федяєвої, в яких проаналізовані концептуальні засади авторської школи В. Сухомлинського.

Окремі аспекти змістового тлумачення поняття «авторська школа» висвітлено в наукових розвідках В. Караківського, Н. Побірченко, М. Поташник, Ю. Юрченок; феномен педагогічного новаторства активно досліджує Н. Дічек.

Варто підкреслити, що наша позиція до вивчення авторської школи як середовища реалізації освітнього інноваційного потенціалу інтегрує у собі особливості історико-педагогічного дослідження й реалізацію в ньому еволюційного підходу, пояснюючи закономірності переходу складників авторської школи в якісно нову форму. Такий підхід дав нам можливість проаналізувати діяльність авторської школи В. Сухомлинського на основі вивчення його праць як самобутне неповторне, цілісне явище, що виступає продуктом конкретної історичної епохи (другої половини ХХ ст.) й було реалізоване в конкретних історичних умовах (село Павлиш Онупріївського району УРСР періоду хрущовської відлиги), але здатне трансформуватися, враховуючи потреби сьогодення. В цьому, на нашу думку, і полягає унікальність авторської школи павлівського педагога, яка не втратила своєї актуальності, а також шляхи практичного застосування у сучасних освітніх реаліях.

Метою публікації є вивчення інноваційного потенціалу авторської школи В. Сухомлинського з позиції історизму, що дасть можливість актуалізувати цінний досвід педагога-новатора і застосувати його у формуванні сучасної освітньої парадигми.

2. Методологія та методи

Порушена в публікації проблема є багатоаспектною і презентується нами як історико-педагогічна, культурологічна і соціологічна. Її вивчення проводилося з опертям на загальнонаукові принципи історизму, наступності, системності, цілісності, об'єктивності.

З огляду на цілісність, багатоманітність та системність авторської школи В. Сухомлинського, використано проблемно-хроно-

логічний підхід, що дав змогу реалізувати історико-педагогічний аналіз діяльності авторської школи і висвітлити вибрану тему в діахронному вимірі.

3. Результати та дискусії

Аналіз довідкової літератури дає можливість стверджувати, що в історико-педагогічній науці досить часто ототожнюються такі поняття, як авторські педагогічні системи і авторські школи. На наш погляд, це вимагає певних уточнень.

Дотримуємось позиції, що як авторська педагогічна система може розглядатися конкретна діяльність педагога або педагогічного колективу. Нині отримали визнання авторські педагогічні системи Ш. Амонашвілі, І. Іванова, В. Караковського, А. Макаренка, М. Монтесорі, В. Сухомлинського, В. Шаталова та ін.

До такого виду систем педагог В. Слостенін відніс ті, в основу яких покладені нетрадиційні підходи та ідеї. «До них справді можна зарахувати педагогічні системи Я. Коменського, К. Ушинського, Л. Толстого, А. Макаренка, В. Сухомлинського, В. Караковського і багато інших систем педагогів-класиків, сучасних педагогів-новаторів і керівників навчально-виховних закладів» (Слостенін, 2003: 133).

Широке виникнення авторських шкіл пов'язують з активізацією наприкінці 80-х рр. ХХ ст. суспільно-педагогічних рухів. Проекти авторських шкіл уперше були висунуті на конкурс, організований і проведений періодичним виданням «Учительська газета» в 1987 р. У результаті плідної і копіткої роботи в 1988 р. низці відповідних навчальних закладів було присвоєне звання «авторських шкіл».

У ракурсі цієї проблеми вважаємо за необхідне уточнити зміст поняття «авторська школа». У педагогічному словнику українського дослідника С. Гончаренка під поняттям «авторська школа» тлумачиться «оригінальна загальнопедагогічна, дидактична, методична чи виховна система, розроблена з урахуванням надбань психології, педагогіки, вікової фізіології та інших наук, вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду, яка реалізується під керівництвом або за участю її автора (авторів), принаймні, в одному навчальному закладі. Як правило, авторська школа є іменною» (Гончаренко, 1997: 14).

Сучасний дослідник В. Богомолів виділяє і характеризує особливості створення та функціонування трьох груп педагогів-новаторів, розробників власних авторських шкіл і систем:

1) початок ХХ ст. – М. Монтесорі, С. Френе, Д. Дьюї, Г. Кершенштей-

нер, Я. Корчак, Р. Штейнер, С. Шацький, М. Пістрак, А. Макаренко;

2) середина ХХ ст. – В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, Л. Занков, С. Лисенкова, І. Іванов, Б. Нікітін, М. Щетінін, А. Тубельський, І. Раченко та ін.

3) кінець ХХ ст. – Ю. Конаржевський, О. Саметіс, Г. Габдуллін, І. Шалаєв, В. Шаталов, І. Волков, В. Дяченко, Г. Лозанов, Ф. Бунятова, П. Ердієв, Е. Ільїн та ін. (Богомолів, 2005).

Таким чином, авторська школа являє собою експериментальний заклад. У ній педагоги мають можливість генерувати, творчо розвивати і реалізовувати власні ідеї, організовувати власну творчу співпрацю, яка за якісними показниками суттєво відрізняється від масової практики. Діяльність саме такого закладу спрямована на поширення гуманістичних цінностей; характеризується взаємодією і партнерством усіх суб'єктів освітнього процесу.

Не викликає сумніву думка, що кожне нове покоління у навчанні і вихованні молодого покоління спиралося на досягнення своїх попередників, розвивало й підтримувало позитивні традиції вітчизняної науки і школи, або навпаки, не сприймало його, знаходило нові рішення, що відповідали своєму часу. На одвічні питання в галузі освіти і виховання кожна епоха, кожен учений-педагог давали свою відповідь. У підсумку в кожний історичний період педагогічна теорія, а відповідно і практика збагачувалися новими знаннями про дитину, її природу, фактори інтелектуального, морального, фізичного, естетичного і трудового виховання.

В Україні найбільш відома авторська школа Василя Олександровича Сухомлинського. Її поява стала відповіддю на освітні проблеми того часу, спробою вдосконалити практику навчання і виховання. Оригінальність і новаторський характер розробки видатного педагога оцінений нащадками і сьогодні не викликає сумнівів, оскільки має позитивні результати і перевірена часом.

Упродовж довготривалої педагогічної роботи В. Сухомлинський розробив науково виважену цілісну авторську педагогічну систему. Її результати підтверджені багаторічною практичною роботою, позитивно оціненою нині. Російський академік-сухомлинціст М. Мухін стверджує, що Василь Олександрович перший, хто впродовж тривалого періоду реалізовував зв'язок теорії і практики в межах однієї школи. Також йому вдалося успішно пройти професійний шлях від учителя-початківця до педагога-майстра.

Педагогічна система В. Сухомлинського втілена на основі авторської школи, створеної ним у Павлиші. Педагогічний процес у Павлиській середній школі базувався на щоденній взаємодії вчителя з учнем під час організації та здійснення класно-урочної і позакласної роботи. 22 роки життя Василь Олександрович був директором цього навчального закладу і зміг реалізувати в його стінах довготривалий педагогічний експеримент. Як його результат визначаємо розроблення авторської оригінальної педагогічної системи.

У 1948 р. Павлиська середня школа Онуфріївського району була звичайною сільською школою, зруйнованою війною. Перед В. Сухомлинським постала купа реальних проблем, серед яких – зруйнована будівля школи, відсутність підручників, методичних видань, низька успішність, значна кількість другорічників, перенавантаження обов'язковим для засвоєння матеріалом та багато ін.

Світоглядна позиція В. Сухомлинського ґрунтується на антрополого-гуманістичних поглядах і спрямована на сприяння становленню й розвитку в дитині Людини за допомогою розкриття її неповторних особистих якостей. Вибудовуючи свої погляди, В. Сухомлинський спирається на сукупність знань про людину, поєднуючи природне (вроджене) і соціальне (набуте), тілесне й духовне, загальнолюдське й індивідуальне. Відчуваючи позитивний виховний вплив, дитина схильна активно розвивати природні задатки і здібності.

Аналіз авторської школи В. Сухомлинського, теоретичних її основ, викладених у його творах, дозволили виділити такі необхідні умови для ефективного розвитку здібностей дитини, як: упевненість дитини в тому, що їй властиві задатки і здібності; створення можливостей для їх розвитку; знання педагогів про ефективні шляхи їх розвитку.

Дитина не повинна боятися помилок, а навпаки, бути безстрашною, сміливою, прямолінійною, а значить, бути людиною стійких переконань, мати власну позицію. Щоб знання стали переконаннями, вони повинні оточувати дитину у взаєминах з оточуючими вихованцями, вчителями, батьками.

Авторські ідеї В. Сухомлинського щодо виховання, навчання та управління реалізовано ним та колективом однодумців у практиці роботи Павлиської школи. Протягом 1948–1970 рр. вона стала авторською школою Василя Олександровича Сухомлинського.

Теоретичні погляди В. Сухомлинського на проблеми навчання, виховання й управління знайшли своє підтвердження в діяльності Павлиської школи.

Так, педагог починаючи з осені 1951 р. теоретично обґрунтував, розвинув та експериментально перевірів ідею навчання дітей шестирічного віку. З ними працювали вчителі по дві години на тиждень упродовж цілого навчального року. Пізніше групі павлиських дошкільнят самі ж батьки дали назву «Школа радості», а навесні 1952 р., як зазначають сухомлиністи, вони вже «знали всі літери, писали слова, вільно читали і з нетерпінням чекали на справжні уроки – за партою» (Князюк, 1971: 114).

Яскравою сторінкою науково-педагогічної діяльності В. Сухомлинського можна назвати багаторічну роботу над темою «Розвиток розумових здібностей слабоумних, малоздібних, повільномислячих дітей». Задля вивчення індивідуальних особливостей кожної дитини Василь Олександрович проводив педагогічні спостереження над розвитком дітей, а для пізнання найбільш особливих (важких) дітей вів щоденник. У ньому педагог записував результати спостережень з 1-го до випускного класу школи.

Крім детальних теоретичних розробок щодо виховання, навчання та розвитку дітей з особливими потребами, Василем Олександровичем у практику роботи було апробовано й втілено систему дієвих заходів. Найважливіші серед них:

- спеціальні уроки мислення серед природи, розраховані на пробудження, активізацію, яскраве емоційне забарвлення розумових сил;
- розв'язування задач на кмітливість;
- творчість (складання оповідань і казок);
- правильне харчування тощо (ЦДА-ВОВУ. Фонд 5097. Опис 1: 29).

У концептуальних працях педагог не тільки теоретично обґрунтовує свої погляди, а й простежує розвиток конкретних дітей, умови їх життя, діяльності, аналізує безліч педагогічних ситуацій, робить висновки, любить і виховує кожну дитину, прагне, щоб вона стала насправді щасливою людиною і Громадянином. Так, висвітленню проблеми розвитку й виховання особливого в навчанні Петрика В. Сухомлинський присвятив 16 сторінок тексту своєї праці «Розмова з молодим директором школи» (Сухомлинський, 1977: 510–525). Або ще один приклад його ґрунтовного підходу: «25 років ми вивчали понад 100 підлітків <...> з повільним мисленням <...> знаходили методичні прийоми роботи з ними» (Сухомлинський, 1976: 330).

В. Сухомлинський стверджував, що різноманітність індивідуальних особливостей і можливостей дитини вимагає від учителя багатоаспектності індивідуального підходу в освітньому процесі: «якщо в школі,

скажімо, 600 учнів, то це означає, треба шукати 600 індивідуальних стежок. Допомогти кожному вихованцю знайти його стежку – це і означає поставити людину на ноги, ввести її в життя громадянином зі своєю індивідуальністю. Адже кожен учитель у нас у школі намагається помітити природний завдаток, інтереси, схильності вихованця» (Сухомлинський, 1977: 247).

У багатьох своїх творах В. Сухомлинський значну увагу приділив реалізації індивідуального підходу до особливих дітей (він вивчив справи більше 300 неповнолітніх правопорушників), зокрема, у праці «Розмова з молодим директором школи» окремих розділ «Важкі діти» присвячений вивченню ролі вчителя у вихованні таких дітей (Сухомлинський, 1977).

Отже, як свідчить аналіз архівних матеріалів, підвищену увагу педагог приділяв розвитку слабких і обдарованих дітей, де великого значення надавав принципам успіху та бережливого ставлення до особистості дитини.

Новаторський внесок зробив В. Сухомлинський і в розвиток дидактики. Наприклад, методи навчання, переконана російська дослідниця-сухомлиністка В. Риндак, педагог розглядав теж інноваційно «не стільки як засіб єдино спрямованої передачі знань від учителя до учня, скільки як умову розгортання взаємин між учителем і учнем, як умову розвитку активності цієї взаємодії» (Риндак, 2003: 119).

Однак як представник тогочасного радянського суспільства і прибічник класно-урочної системи педагог упроваджував у практику роботи школи традиційні методи навчання, класифікуючи їх на такі групи основних загальнодидактичних методів:

1) методи, що забезпечують первинне сприйняття знань і вмінь учнями: розповідь, пояснення, лекція, опис; тлумачення понять, інструктаж, бесіда; самостійне читання книжки для первинного сприйняття знань; демонстрація та ілюстрація (кіно, схеми, картини, телебачення, діаграми, макети, таблиці, муляжі, моделі); показ трудового процесу, вміння; власне спостереження, екскурсія, практична і лабораторна робота в процесі самостійного оволодіння знаннями; показ фізичних вправ;

2) методи усвідомлення, розвитку і поглиблення знань: вправи (усні, письмові, технічні); пояснення фактів і явищ природи, праці, суспільного життя; дискусії, творчі письмові роботи (твори, реферати, анотації, складання задач, програмування); виготовлення навчальних посібників і приладів, графічні роботи, лабораторні роботи, експеримент (на навчально-дослідній ділянці, на

колгоспному полі, в лабораторії, у кабінеті); керування машинами, механізмами, апаратами для поглиблення, розвитку, застосування знань і вмінь; тривала трудова діяльність, що поєднує мету практичної діяльності і мету вдосконалення вмінь та поглиблення знань (у майстерні, на навчально-дослідній ділянці, на колгоспному полі, на фермі) (Сухомлинський, 1977: 270).

Ефективність використання вищезазначених методів, на думку педагога, залежить від сприятливих чинників та умов, а також від ступеня їх сприяння «процесу загального розумового розвитку дитини, від того, якою мірою процес навчання є водночас процесом розумового, морального, ідеологічного, естетичного виховання» (Сухомлинський, 1977: 238).

У всіх дидактичних методах і прийомах, впевнений Василь Олександрович, наявні елементи виховання. Адже кожен урок повинен мати виховну мету, але не має бути штучного нав'язування, що буде лише створювати зайві перепони на шляху до досягнення поставленої мети, що, своєю чергою, впливатиме на якість уроку.

Педагогічний інструментарій, використований педагогом для організації і здійснення навчального процесу, завжди відповідав меті і завданням розробленої ним педагогічної системи – всебічному розвитку особистості.

У процесі навчання різних вікових груп учнів В. Сухомлинський прагнув застосовувати багатоманітну сукупність методів, урізноманітнювати види та форми роботи. Так, стало традиційним у середніх класах складати анотації на прочитані книжки, писати реферати, робити елементарні розрахунки конструкторського характеру. У старших класах Павлівської школи увесь методичний супровід навчальної роботи був спрямований на надання дітям ґрунтовної політехнічної освіти, високої культури праці (як розумової, так і фізичної), вироблення на основі здобутих знань практичних умінь і навичок, виховання любові до праці, належну практико-орієнтовану підготовку до свідомого вибору спеціальності.

Знання, вміння і навички учнів обов'язково застосовувались і перевірялись на практиці. Що неодноразово підтверджувало триєдину формулу виховання: через серце – розум – руки. Наприклад, під час екскурсій, туристичних походів розв'язували завдання такого типу: «визначити сторони світу без сонця і зірок, здобути вогонь без сірників, розпалити багаття у дощову погоду...» (Риндак, 2003: 37).

Учений неодноразово ставив питання: яким повинен бути урок? і шукав на нього відповідь.

Василь Олександрович був проти буденних традиційних уроків, не пов'язаних із життям, насичених одноманітним матеріалом, вважав, що кожний урок, мить спілкування з дитиною повинні дивувати, насичувати позитивними емоціями всіх учасників освітнього процесу.

Ефективно, на думку педагога, використовувати потенціал міжпредметних зв'язків, які «лежать не стільки в змісті фактичного матеріалу, скільки в характері розумової праці» (Сухомлинський, 1976: 458).

Василь Олександрович був учителем, який сам викладав усі шкільні предмети, тому мав безпосередню можливість приділяти велику увагу розробці системи спеціальних форм, методів і прийомів їх викладання. Наприклад, на уроках історії використовував історичні читання для молодших школярів, спрямовані на ідейно-емоційний вплив, цикли вечорів, бесід, лекції; у навчанні мови в початкових класах враховував тривалий характер, поступовість усвідомлення граматичних правил; на уроках граматики пояснював факти і явища живої мови в процесі самостійного виконання вправ, застосовував творчі письмові роботи (протягом двадцяти років склалась оригінальна система творів, присвячених природі і праці); вивчаючи предмети природничого циклу, ґрунтовно аналізував результати власних спостережень.

Втілюючи теоретичні положення щодо сімейного виховання в практику роботи, В. Сухомлинський наголошує, що «педагогіка повинна стати наукою для всіх – і для вчителів, і для батьків» (Сухомлинський, 1977: 42).

Саме з цією метою в 50-их роках учений запровадив роботу батьківської школи, або педагогічного університету, що стала важливим складником успішної реалізації шкільно-сімейного виховання у Павлівській середній школі. Практико-орієнтований курс «Батьківська педагогіка» мав на меті надання «педагогічної освіти батькам і матерям, освіти тим, кому завтра бути батьками й матерями» (Сухомлинський, 1977: 270).

В авторській школі В. Сухомлинського через різні форми організації освітньої діяльності дітей було реалізовано принцип культуровідповідності, що ґрунтувався на педагогізованих народних традиціях та природовідповідності як засадничого елемента особистісно орієнтованого та розвивального навчання, які включали: «інтелектуальний фон школи», «створення ситуації успіху», «створення радості пізнання», «емоційний фон», школу під голубим небом, куточок мрії, школу радості, уроки в зелених класах, кімнату казки, кімнату думки, уроки мислення, куточок краси; «вузлики знань», «Книгу

природи», дві програми навчання (обов'язкову і розширену) тощо.

В авторській школі також за допомогою активної участі у спільній, творчій співпраці колективу освітнього закладу і родини (спільні вимоги школи і сім'ї; педагогічна просвіта майбутніх і сьогоденних батьків; ціннісні орієнтації сім'ї; підготовка дітей до вступу до школи; народнопедагогічна основа) через нетрадиційну систему управління (організація, планування і здійснення науково-методичного забезпечення відповідно до умов роботи школи сільської місцевості, створення специфічної матеріально-технічної бази навчального закладу, системний і гуманістичний підхід до керівництва школою, організація самоосвіти й самовиховання суб'єктів освітньої діяльності, організація взаємодії та співпраці учителів, батьків, дітей у досягненні спільних колективних та індивідуальних цілей, підвищення педагогічної кваліфікації вчителів) забезпечувалась реалізація інноваційного освітнього потенціалу (Сараєва, 2006).

Висновки

Отже, авторська школа В. Сухомлинського являє собою феномен навчального закладу середини ХХ ст., в основу діяльності якого покладено організаційно-управлінські та науково-методичні знахідки відомого українського педагога-практика, вченого В. Сухомлинського.

Специфічною рисою цієї школи стала організація освітнього процесу на принципах гуманізму, унікальності дитини, створенні ситуації успіху, одухотворення знання й багато ін. Характерною особливістю роботи школи В. Сухомлинського стало те, що вона повністю спирається на особистість як носія найвищих ідеалів людяності, добра та справедливості. У цьому навчальному закладі були створені всі належні умови для організації й здійснення комфортного та ефективного освітнього процесу і для учнів, і для вчителів, і для батьків.

Таким чином, у освітньому просторі України ХХ ст. була реалізована авторська школа В. Сухомлинського, ідеї якої значно випереджали потреби того часу. Нині в педагогічній науці вона сприймається як прообраз якісних трансформацій в освіті, що сприяє модернізації педагогічних традицій, створюючи тим самим підґрунтя для формування Нової української школи – школи майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богомолів В. Інноваційні технології в педагогіці. *Шкільні технології*. 2005. № 1. С. 39–58.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 14.

3. Князюк В. Світ маленьких гуліверів. *Вітчизна*. 1971. № 1. С. 110–125.
4. Рындак В.Г. Уроки Сухомлинского. Издание второе, дополненное. Москва : Педагогический вестник, 2003. 340 с.
5. Сараева О.В. Педагогічна система В. Сухомлинського: дидактичний аспект. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Херсон. 2006. Вип. XXXXIII. С. 60–64.
6. Слостенін В.А. и др. Педагогика : учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений Москва : Издательский центр «Академия», 2003. 576 с.
7. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. школа, 1978. 263 с.
8. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. тв.: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 55–206.
9. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра. Вибр. тв.: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 209–400.
10. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. Вибр. тв.: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 2. С. 149–416.
11. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю. Вибр. тв.: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 2. С. 419–654.
12. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа. Вибр. тв.: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 4. С. 7–390.
13. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи. Вибр. тв.: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 4. С. 393–626.
14. Сухомлинський В.О. Народний учитель. Вибр. тв.: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 5. С. 239–255.
15. ЦДАВОВУ. Фонд 5097. Опис 1. Справа 930. 54 с.

REFERENCES

1. Bogomolov, V. (2005). Innovacionnye tehnologii v pedagogike [Innovation technologies in pedagogy]. *Shkol'nye tehnologii*. 2005. No. 1. S. 39–58 [in Russian].
2. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kyiv: Lybid, 1997. S. 14 [in Ukrainian].
3. Kniaziuk, V. (1971). *Svit malenkykh huliv-eriv [World of little gullivers]*. *Vitchyzna*. 1971. No. 1. S. 110–125 [in Ukrainian].
4. Ryndak, V.G. (2003). *Uroki Sukhomlinskogo (izdaniye vtoroye. dopolnennoye). [Sukhomlinsky lessons]*. Moskva: Pedagogicheskiy vestnik. 2003. 340 s. [in Russian].
5. Sarayeva, O.V. (2006). Pedagogichna sistema V. Sukhomlinskogo: dydaktychnyy aspekt. [Sukhomlinsky's pedagogical system: the didactic aspect]. *Pedagogichni nauky. Zb. nauk. prats'*. Vyp. XXXXIII. S. 60–64 [in Ukrainian].
6. Slastenin, V.A. i dr. (2003). *Pedagogika: uchebnoye posobiye dlya studentov vysshikh ped. uchebn. zavedeniy [Pedagogy]*. Moskva: Izdatelskiy tsentr "Akademiya". 2003. 576 s. [in Russian].
7. Sukhomlynskyi, V.O. (1978). *Batkovska pedahohika [Parental pedagogy]*. Kyiv: Rad. shkola, 1978. 263 s. [in Ukrainian].
8. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). *Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoi osobystosti [Problems of education of the comprehensively developed personality]*. Vybr. tv.: v 5 t. Kyiv: Rad. shkola, 1976. T. 1. S. 55–206 [in Ukrainian].
9. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). *Dukhovnyi svit shkol'liara [The spiritual world of the pupil]*. Vybr. tv.: v 5 t. Kyiv: Rad. shkola, 1976. T. 1. S. 209–400 [in Ukrainian].
10. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). *Yak vykhovaty spravzhniu liudynu [How to raise a real person]*. Vybr. tv.: v 5 t. Kyiv: Rad. shkola, 1976. T. 2. S. 149–416 [in Ukrainian].
11. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). *Sto porad vchytel'evy [One hundred tips for the teacher]*. Vybr. tv.: v 5 t. Kyiv: Rad. shkola, 1976. T. 2. S. 419–654 [in Ukrainian].
12. Sukhomlynskyi, V.O. (1977). *Pavlyiska serednia shkola [Pavlish secondary school]*. Vybr. tv.: v 5 t. Kyiv: Rad. shkola, 1977. T. 4. S. 7–390 [in Ukrainian].
13. Sukhomlynskyi, V.O. (1977). *Rozмова z molodym dyrektorom shkoly [Conversation with a young school principal]*. Vybr. tv.: v 5 t. Kyiv: Rad. shkola, 1977. T. 4. S. 393–626 [in Ukrainian].
14. Sukhomlynskyi, V.O. (1977). *Narodnyi uchytel [Folk teacher]*. Vybr. tv.: v 5 t. Kyiv: Rad. shkola, 1977. T. 5. S. 239–255 [in Ukrainian].
15. TsDAVOVU. Fond 5097. Opy 1. Sправа 930. 54 s.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2020.
The article was received 16 December 2020.